

บาติกอาเซียน : การสร้างสรรค์ด้วยการผสมผสานจากศิลปะบาติกแห่งอาเซียน “ชุดรามายณะ”

สุวดี ประดับ^{1*} ภรดี พันธุ์ภากร² และ เทพศักดิ์ ทองนพคุณ³

ASEAN Batik : “Ramayana” in ASEAN batik art and creative Integration

Suwadee Pradab^{1*} Poradee Panthupakorn² and Thepsakdi Thongnopkoon³

¹⁻³ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

¹⁻³ Faculty of Fine and Applied Art, Burapha University

* Corresponding author. E-mail address : suwadee531@gmail.com

received July 23, 2019

revised September 5, 2019

accepted November 13, 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาวิเคราะห์ลวดลายศิลปะบาติกของประเทศในกลุ่มอาเซียน จำนวน 10 ประเทศ โดยการจัดกลุ่มตามหลักภูมิศาสตร์ ได้แก่ กลุ่มเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แผ่นดินใหญ่หรืออินโดจีน ตั้งอยู่ทางทิศเหนือ ประกอบด้วย ประเทศไทย ลาว พม่า กัมพูชา และเวียดนาม กลุ่มเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นสมุทร ตั้งอยู่ทางทิศใต้ ประกอบด้วย ประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซีย สิงคโปร์ บรูไนดารุสซาลาม และฟิลิปปินส์ กลุ่มตัวอย่างผลงานศิลปะบาติกที่นำมาศึกษา จำนวน 40 ผลงาน ประกอบด้วย ผลงานจากหนังสือ ผลงานของศิลปินผู้สร้างงานศิลปะบาติก ตัวอย่างงานศิลปะบาติกในพิพิธภัณฑ์ และจากสื่ออินเทอร์เน็ต 2. สังเคราะห์และสร้างสรรค์ศิลปะบาติก โดยประยุกต์แนวคิด รูปแบบ เนื้อหา นำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ ด้านเนื้อหาเรื่องราว รูปแบบการถ่ายทอดลวดลาย วัสดุอุปกรณ์ เทคนิคกระบวนการ สี และความหมายของลวดลาย นำมาสร้างสรรค์ศิลปะบาติก ชุดรามายณะ ผลการวิจัย มีดังนี้ 1. ด้านเนื้อหาเรื่องราว ส่วนใหญ่ที่พบจากการศึกษา คือ ลวดลายเรขาคณิต ลวดลาย ที่ออกแบบมาจากพรรณพฤกษา (ดอกไม้ ใบไม้) ลวดลายเกี่ยวกับวิถีชีวิต ลวดลายจากการผสมผสานระหว่างพรรณพฤกษาและเรขาคณิต การผสมผสานระหว่างลวดลายสัตว์และพืช ส่วนลวดลายเกี่ยวกับวัฒนธรรมพบน้อยที่สุด 2. ด้านรูปแบบการถ่ายทอดลวดลาย พบว่ามี 3 กลุ่ม คือ ลวดลายเหมือนจริง ลวดลายในอุดมคติ และลวดลายแบบนามธรรม 3. ด้านวัสดุอุปกรณ์ ทุกประเทศมีการสร้างสรรค์ผลงานโดยใช้ผ้าฝ้ายและสีผงเป็นหลัก ใช้จันทน์หรือปากกาเขียนเทียนในการวาดลวดลาย รองลงมาใช้บล็อกสำหรับพิมพ์ลวดลายด้วยเทียน 4. ด้านเทคนิคกระบวนการ พบว่า ใช้วิธีการย้อมสีเป็นหลัก รองลงมาเป็นวิธีการระบายสี 5. ด้านสี พบว่ามีทั้งการใช้สีเดียวและการใช้สีหลายสี ซึ่งเป็นสีแบบกลมกลืนมากกว่าการใช้สีที่ตัดกันรุนแรง และ 6. ด้านความหมายของลวดลาย พบว่าลวดลายดั้งเดิมจะมีอิทธิพลต่อ ผู้สวมใส่ในด้านการมีสุขภาพดี อายุยืน และช่วยป้องกันสิ่งอันตรายต่างๆ เมื่อวิเคราะห์เชิงข้อมูลการจัดกลุ่มประเทศ ทั้ง 2 กลุ่ม พบว่าผลงานศิลปะบาติกจะใช้เทคนิคกระบวนการและลวดลายที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน เนื่องจากเชื้อชาติ ศาสนา การแพร่หลายทางวัฒนธรรมของศิลปะบาติกสู่ประเทศต่างๆ จากข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำผลการศึกษา มาสังเคราะห์เพื่อออกแบบลวดลาย ทดลองสร้างสรรค์ โดยใช้ผ้าลูกไม้เป็นวัสดุหลักเนื่องจากผ้ามีผิวสัมผัสที่ไม่เรียบ ใช้เทคนิคการผสมผสานโดยนำไปย้อมด้วยสีธรรมชาติ วาดลวดลายด้วยพู่กันและจันทน์ก่อนและย้อมทับด้วยสีสังเคราะห์ จากนั้นวาดลวดลายด้วยปากกาเขียนผ้าอีกครั้ง ผลที่ได้คือ ลักษณะของผลงานมีความแปลกใหม่ แตกต่าง ไปจากงานศิลปะบาติกแบบที่เคยมีมา เนื่องจากลวดลายบนชิ้นงานจะมีลักษณะ 3 มิติ ซึ่งจะปรากฏลวดลายของผ้าลูกไม้ซ้อนอยู่ด้านในของลวดลายอย่างชัดเจน นอกจากนี้ยังปรากฏกลุ่มสีใหม่ คือ กลุ่มสีพาสเทลที่เกิดจากการย้อมสีธรรมชาติและสีสังเคราะห์ ซึ่งมีลักษณะอ่อนหวาน สีไม่ฉูดฉาด ดูสบายตา เหมาะสำหรับนำไปสร้างสรรค์ผลงานศิลปะบาติกได้อีกรูปแบบหนึ่ง

คำสำคัญ : บาติก อาเซียน การสร้างสรรค์

ABSTRACT

This research is made under two objectives. The first one is the study on Batik artworks of 10 countries in ASEAN community. The said countries are classified by their geographical borders, namely Southeast Asia Mainland or Indo-China located in the north and consisting of Thailand, Laos, Myanmar, Cambodia and Vietnam, and oceanic Southeast Asia located in the south. This area consists of Indonesia, Malaysia, Singapore, Brunei Darussalam and the Philippines. This study is based on 40 samples of Batik works which include Batik works brought from books, artists' Batik works, Batik work pieces shown in any museums and on internet. The second one is to synthesize and produce the artworks by means of applying ideas, patterns and contents and then, analyzing and synthesizing its outcome by focusing on its content, format of pattern, tool and material, coloring technique and meaning of pattern to be applied for creating the set of Batik works, called Ramayana. The results of the research were found as follows: 1. For the content, geometric designs were about trees (flowers and leaves), lifestyles, the integration of trees and geometry, the integration of animals and plants; however, the cultural design was found the least, 2. For the design transferring, the realistic, idealistic and abstract designs were found, 3. For the materials, cotton fabric and wax were the main materials used creatively in every country, the Batik wax pen or Tjanting and wax Batik block were used as the least uses respectively, 4. For the Batik technique, dyeing was the first one and painting was the second one, 5. For the Batik color, the primary and the harmonious colors were used more than the contrastive colors, 6. The original Batik designs were meaningful, it influenced the wearer to be healthy, live longer and be safe from danger. When the data about the two groups of countries were analyzed, the Batik works, techniques and designs were not different because of the similar nationality, religion and Batik art prevalence. The researchers synthesized the obtained data to create the design by using lace fabric as the main material because it was silky. The techniques used in the research were the combination of the natural dyeing, paint brushing and Tjanting, then dye again by using artificial colors and finally draw the pattern by using the fabric pen. The result was the three - dimensional design which was differentiated and distinctive and the laces were inserted between the fabric panel. Moreover, the pastel color from the natural and artificial dyeing was created, and it was sweet, mellow and suitable for creating other new forms of Batik arts.

Keywords : Batik, ASEAN, Creativity

บทนำ

อาเซียน (ASEAN) เป็นการรวมตัวกันของ 10 ประเทศในทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ผู้นำอาเซียนได้ร่วมลงนามในปฏิญญาว่าด้วยความร่วมมือเห็นชอบให้จัดตั้งประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2510 ปัจจุบันบริบททางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ทำให้อาเซียนต้องเผชิญสิ่งท้าทายใหม่ๆ อาทิ โรคระบาด การก่อร้าย ยาเสพติด การค้ามนุษย์ สิ่งแวดล้อม ภัยพิบัติ อีกทั้งยังมีความจำเป็นต้องรวมตัวกันเพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองและขีดความสามารถทางการแข่งขันกับประเทศในภูมิภาคใกล้เคียง และในเวทีระหว่างประเทศผู้นำอาเซียนจึงเห็นพ้องกันว่า อาเซียนควรจะร่วมมือกันให้เหนียวแน่น เข้มแข็ง และมั่นคงยิ่งขึ้น จึงได้ประกาศปฏิญญาว่าด้วยความร่วมมือในอาเซียน ฉบับที่ 2 ซึ่งกำหนดให้มีการสร้างประชาคมอาเซียนประกอบด้วย 3 เสาหลัก ได้แก่

1. ประชาคมการเมือง ความมั่นคงอาเซียน (APSC) มุ่งให้ประเทศกลุ่มสมาชิกอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข แก้ปัญหาระหว่างกันอย่างสันติวิธี มีเสถียรภาพ และความมั่นคงรอบด้านเพื่อความมั่นคงปลอดภัยของเหล่าประชาชน
2. ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) มุ่งเน้นให้เกิดการรวมตัวกันทางเศรษฐกิจและความสะดวกในการติดต่อค้าขายระหว่างกัน เพื่อให้ประเทศสมาชิกสามารถแข่งขันกับภูมิภาคอื่นๆ ได้

3. ประชาคมสังคมและวัฒนธรรม (ASCC) มุ่งหวังให้ประชากรในอาเซียนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดี มีความมั่นคงทางสังคม มีการพัฒนาทุกๆ ด้าน และมีสังคมแบบเอื้ออารีโดยมีแผนความร่วมมือ 6 ด้าน คือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การคุ้มครองและสวัสดิการสังคม สิทธิและความยุติธรรมทางสังคม ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม การสร้างอัตลักษณ์อาเซียน การลดช่องว่างทางการพัฒนา (กรมาอาเซียน, 2556)

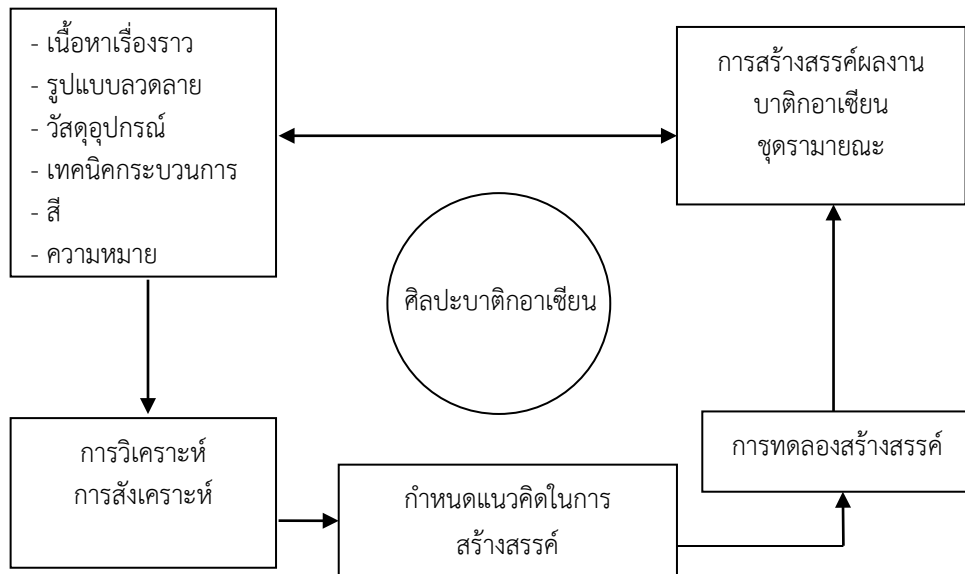
ศิลปะบาติกเป็นวัฒนธรรมอาเซียนที่ถือเป็นมรดกทางภูมิปัญญาของชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมมายาวนานกว่า 2,000 ปี มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่สะท้อนวิถีชีวิตของชนในชาตินั้นๆ และได้รับการยกย่องขึ้นทะเบียนจากองค์การ UNESCO ให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของอินโดนีเซีย ในปีค.ศ.2009 (Masterpieces of the Oral and Intangible Heritage of Humanity) (ปิยะแสง จันทรวงศ์ไพศาล, 2558) ซึ่งศิลปะบาติก (Batik Art) เป็นงานศิลปหัตถกรรมประเภทหนึ่งสร้างสรรค์ขึ้นบนผืนผ้า มีการสืบทอดมาตั้งแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน โดยเริ่มทำแบบดั้งเดิมตามแบบประเพณีแสดงความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ในด้านศิลปะ วัฒนธรรม ศาสนา ความเชื่อ สื่อความหมาย อยู่ในลักษณะของลวดลาย เพื่อให้มีความทันสมัย จึงได้มีการประยุกต์ในรูปแบบ ลวดลาย และกรรมวิธี ซึ่งมี 2 ลักษณะ คือ ศิลปะบาติกที่อยู่ในรูปของผืนผ้าสร้างสรรค์เพื่อความงาม และศิลปะบาติกที่อยู่ในรูปแบบของผลิตภัณฑ์เพื่อใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน เช่น เสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย เป็นต้น ซึ่งศิลปะบาติกดังกล่าวมีความเหมาะสมกับสภาพบรรยากาศและภูมิอากาศแบบเขตร้อนของประเทศกลุ่มอาเซียน และมีความสอดคล้องกับความต้องการของตลาดในท้องถิ่น ปัจจุบันได้พัฒนามาเป็นรูปแบบศิลปะในแนวของการสร้างสรรค์แต่ยังคงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์ของศิลปะบาติกในกลุ่มประเทศอาเซียน โดยจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ศิลปะบาติกมีต้นกำเนิดในประเทศอินโดนีเซีย และมีการเผยแพร่เข้ามาในกลุ่มประเทศอาเซียน ซึ่งมีการสร้างสรรค์ในด้านเนื้อหา เรื่องราว เทคนิค กรรมวิธีการทำ ลวดลาย สี สัน ตลอดจนผลิตภัณฑ์ต่างๆ ของแต่ละประเทศก็มีความแตกต่างกันออกไป สำหรับศิลปะบาติกในประเทศไทยได้รับอิทธิพลมาจากประเทศอินโดนีเซียและมาเลเซีย ซึ่งได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก ก่อให้เกิดการสร้างสรรคงานศิลปะบนผืนผ้า นำไปสู่การพัฒนาและปรับใช้กับผลิตภัณฑ์ต่างๆ มากมาย ตลอดจนผลิตผลงานบาติกออกสู่ตลาดเป็นจำนวนมาก ปัจจุบันเป็นที่สนใจของนักออกแบบและในวงการออกแบบสิ่งทออย่างกว้างขวาง ทำให้มีการค้นคว้าปรับปรุงประสานแนวความคิดอย่างเต็มที่ (ยุพินศรี สายทอง, 2553) นอกจากนั้นศิลปะบาติกยังส่งผลให้เกิดมีความสัมพันธ์ในด้านต่างๆ ต่อประชาชนชาวอาเซียนเป็นอย่างยิ่ง เช่น ส่งเสริมการสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างวัฒนธรรมอันดีงาม เช่นเดียวกับบรรณคดีเรื่องรามายณะ ซึ่งเป็นมหากาพย์ของอินเดียที่มีการเผยแพร่เข้ามายังกลุ่มประเทศในอาเซียน เป็นนิทานที่เล่าสืบทอดกันมายาวนานจนกลายเป็นวัฒนธรรมที่สืบทอดต่อเนื่องกันมาหลายร้อยปีที่ยังคงความสอดคล้องด้านเนื้อหาและการแสดงออกทางอารมณ์ของนักแสดง มีการสวมหน้ากากแสดงความเป็นตัวละครในรูปแบบของศิลปกรรมของแต่ละประเทศ (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2562) จนกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาวอาเซียนที่ได้รับความนิยมมาจนถึงปัจจุบัน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาพัฒนาและสร้างสรรค์ศิลปะบาติกจากภูมิปัญญาของชนชาติในกลุ่มประเทศอาเซียน โดยการศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ ทดลอง สร้างสรรค์ศิลปะบาติกแห่งอาเซียน “ชุดรามายณะ” ซึ่งเป็นวัฒนธรรมร่วมแห่งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยการผสมผสานเนื้อหา รูปแบบ วัสดุอุปกรณ์ เทคนิคกระบวนการ และสี ตามแนวความคิดจนเป็นผลงานสำเร็จ ซึ่งองค์ความรู้ที่ได้จะเป็นการเพิ่มรูปแบบทางเลือกของศิลปะบาติก สามารถนำไปสู่แนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงาน นอกจากนี้แล้วยังเป็นแนวทางในการสานต่องานศิลปะบาติกเพื่อให้เกิดประโยชน์กับวงการวิชาการทางด้านศิลปะบาติก เสริมสร้างความยั่งยืนให้กับวัฒนธรรมในอาเซียน และสร้างอัตลักษณ์อาเซียนให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมทางด้านศิลปะบาติกของบรรพชนให้คงอยู่ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาวิเคราะห์ลวดลายศิลปะบาติกของประเทศในกลุ่มอาเซียน
2. สังเคราะห์และสร้างสรรค์ศิลปะบาติก ชุดรามายณะ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ขอบเขตการศึกษา

1. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร คือผลงานศิลปะบาติกของประเทศในกลุ่มอาเซียนจำนวน 10 ประเทศ

1.2 กลุ่มตัวอย่างคือผลงานศิลปะบาติกที่เด่นๆ โดยการสุ่มแบบเจาะจงจากหนังสือ

สื่ออินเทอร์เน็ตและผลงานของศิลปินผู้สร้างงานศิลปะบาติก จำนวน 40 ผลงาน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา วิเคราะห์ศิลปะบาติก ในด้าน เนื้อหาเรื่องราว รูปแบบลวดลาย วัสดุอุปกรณ์ เทคนิค กระบวนการ สี และความหมายของลวดลาย ผลงานศิลปะบาติกจากผลงานจากแหล่งต่างๆ ดังนี้

2.1 ตัวอย่างงานศิลปะบาติกจากหนังสือ ได้แก่

- 1) Batik Traditional Textiles of Indonesia
- 2) Batik creation an Identity
- 3) Javanese BATIKS

2.2 ตัวอย่างงานศิลปะบาติกของศิลปินและผู้สร้างสรรค์บาติก ได้แก่

1) ครูช่างธนิษฐรรักษ์ ขาววงศ์	ศิลปินประเทศไทย
2) คุณศิริชัย จันทร์ส่องแสง	ศิลปินประเทศไทย
3) Chuah Thean Teng	ศิลปินประเทศมาเลเซีย
4) Ismail Mat Hussin	ศิลปินประเทศมาเลเซีย
5) Fatimah Chik	ศิลปินประเทศมาเลเซีย
6) Ismail Mat Hussin	ศิลปินประเทศมาเลเซีย
7) Khalil-ibrahim	ศิลปินประเทศมาเลเซีย
8) Cheong Soo Pieng	ศิลปินประเทศสิงคโปร์
9) Chieu Shuey Fook	ศิลปินประเทศสิงคโปร์

2.3 ตัวอย่างงานศิลปะบาติกในพิพิธภัณฑ์ ได้แก่

- 1) Angkor National Museum
- 2) National Endowment of the Arts Batik
- 3) Museum of Applied Art and Sciences
- 4) Hmong – Vietnam Museum of Ethnology – Hanoi

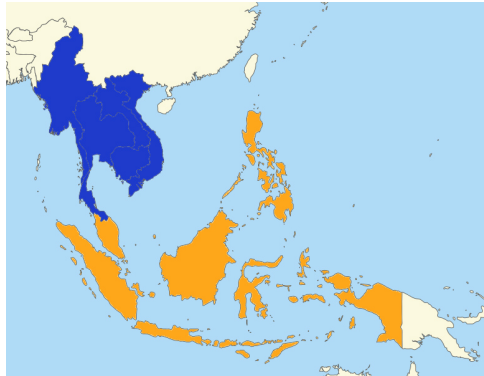
2.4 ตัวอย่างงานศิลปะบาติกจากสื่ออินเทอร์เน็ต

3. ขอบเขตด้านพื้นที่

ศึกษาภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในด้านศิลปะบาติกของประเทศในกลุ่มอาเซียน จำนวน 10 ประเทศ ประกอบด้วย ไทย สิงคโปร์ มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย บรูไนดารุสซาลาม เวียดนาม ลาว พม่า กัมพูชา ที่มีการผลิตศิลปะบาติก โดยการจัดกลุ่มตามหลักภูมิศาสตร์ 2 กลุ่ม ได้แก่

3.1 กลุ่มเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แผ่นดินใหญ่หรืออินโดจีน ตั้งอยู่ทางทิศเหนือ ประกอบด้วยประเทศไทย ลาว พม่า กัมพูชา เวียดนาม

3.2 กลุ่มเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นสมุทร ตั้งอยู่ทางทิศใต้ ประกอบด้วย ประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซีย สิงคโปร์ บรูไนดารุสซาลาม ฟิลิปปินส์

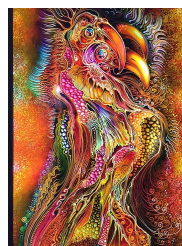
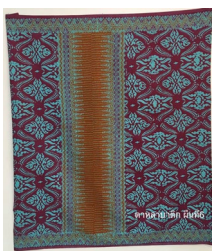
ภาพ 1 : ประเทศในกลุ่มอาเซียนจัดกลุ่มตามหลักภูมิศาสตร์ 2 กลุ่ม
ที่มา : <https://sites.google.com/site/asean13223242/10-prathes-xaseiyn>

4. ขอบเขตด้านการสร้างงาน สันเคราะห์เนื้อหา รูปแบบ ลวดลาย วัสดุ อุปกรณ์ เทคนิคกระบวนการ สีในรูปแบบงานสร้างสรรค์ โดยการประยุกต์แนวคิด รูปแบบ เนื้อหา จากศิลปะบาติกในกลุ่มประเทศอาเซียนมาสร้างสรรค์ผลงานบาติกอาเซียน ชุดรามายณะ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Method) ใช้การวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เชิงปริมาณโดยวิธีเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์เอกสารศิลปะบาติกในกลุ่มอาเซียน เชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์ สันเคราะห์ด้านเนื้อหาเรื่องราว รูปแบบลวดลาย วัสดุ อุปกรณ์ เทคนิคกระบวนการ สี และความหมายของลวดลาย นำมาออกแบบทดลองและสร้างสรรค์ผลงานดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างผลงานศิลปะบาติกเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แผ่นดินใหญ่หรืออินโดจีน
 - 1.1 ประเทศไทย

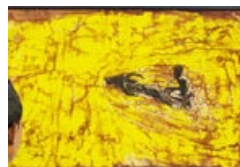
1.2 ประเทศกัมพูชา

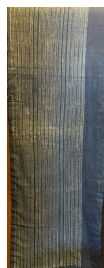
1.3 ประเทศลาว

1.4 ประเทศพม่า

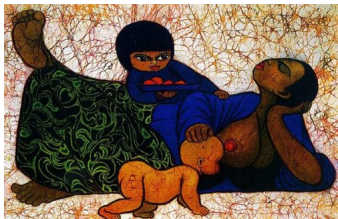
1.5 ประเทศเวียดนาม

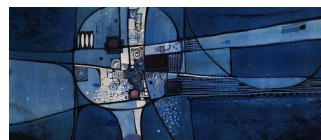
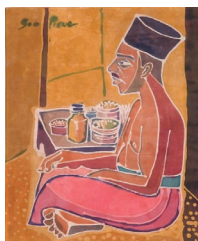
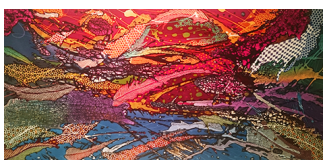
ภาพ 2 : ผลงานศิลปะบาติกกลุ่มเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แผ่นดินใหญ่หรืออินโดจีน

2. กลุ่มตัวอย่างผลงานศิลปะบาติกเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นสมุทร

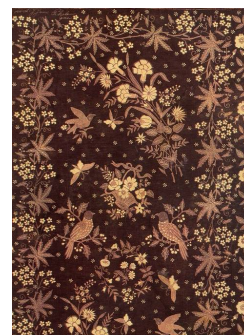
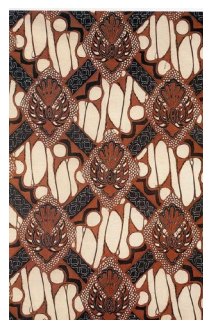
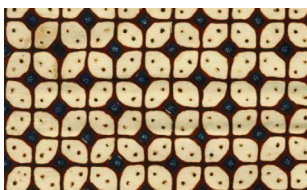
2.1 ประเทศมาเลเซีย

2.2 ประเทศสิงคโปร์

2.3 ประเทศอินโดนีเซีย

2.4 ประเทศบรูไน

2.5 ประเทศฟิลิปปินส์

ภาพ 3 : ผลงานบาติกกลุ่มเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ฝั่งภาคพื้นสมุทร

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน สรุปได้ดังนี้

1. **ศึกษาวิเคราะห์ลวดลายศิลปะบาติก** ของประเทศในกลุ่มอาเซียนในด้านเนื้อหาเรื่องราว รูปแบบการถ่ายทอด ลวดลาย วัสดุอุปกรณ์ เทคนิคกระบวนการ สี และความหมายของลวดลาย ดังนี้

1.1 ด้านเนื้อหาลวดลาย ตามตารางที่ 1-2

ตารางที่ 1 เนื้อหาเรื่องราวลวดลายบาติกประเทศกลุ่มเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แผ่นดินใหญ่หรืออินโดจีน

ธรรมชาติ	เรขาคณิต	ลวดลายตาม แนวเรื่องในอุดม คติ	ลวดลาย เกี่ยวกับ ศาสนา	อื่นๆ
<u>สัตว์สี่เท้า</u> ได้แก่ควาย หมู วัว กวาง ช้าง แรด กระรอก	จุด เส้นตรง เส้นโค้ง เส้นหยัก เส้นทแยง เส้น	<u>ตัวละครในรา മായณะ</u> ได้แก่ นางอัปสร	พระพุทธรูป	<u>ลวดลายประยุกต์จากลายไทย</u> ได้แก่ ลายดาว 8 แฉก/อาวุธ/ ลายนกยูง/ลายดอกเบญจมาศ/ ดอกพิกุลทอง
<u>สัตว์ปีก</u> ได้แก่ นก แมงปอ ผีเสื้อ ไก่ เป็ด	กันหอย สีเหลี่ยม สามเหลี่ยม วงกลม	<u>สัตว์ในอุดมคติ</u> ได้แก่ นก ปลา		<u>ลวดลายจากสถาปัตยกรรม</u> ได้แก่ ลายช่องลม ลายประแจ จีน ลายผ้าขิดตะเต (ผาผนังบ้าน ภาคใต้) ลวดลายทิวทัศน์
<u>พืชพรรณพฤกษา</u> ประกอบด้วย ต้นไม้ ดอกไม้ ใบไม้	สี่เหลี่ยม แปดเหลี่ยม			

ตารางที่ 2 เนื้อหาเรื่องราวลวดลายบาติกประเทศกลุ่มเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กลุ่มภาคพื้นสมุทร

ธรรมชาติ	เรขาคณิต	ลวดลายตามแนว เรื่อง ในอุดมคติ	อื่นๆ
<u>สัตว์สี่เท้า</u> ได้แก่ แพะ สิงห์ กวาง	จุด เส้นตรง เส้น	<u>สัตว์ในอุดมคติ</u>	<u>ลวดลายอาวุธ</u> ได้แก่ กริช
<u>สัตว์ปีก</u> ได้แก่ นกอินทรี ผีเสื้อ นกยูง นก	โค้ง เส้นทแยง	ได้แก่ครุฑ และ	ปืน
นางแอ่น ปลา ผีเสื้อ นกยูง นกนางแอ่น	วงกลม	มังกร	<u>ลวดลายอื่นๆ</u> ได้แก่ เรือ
แมลง หงส์ นกกระยาง	สามเหลี่ยม		เครื่องดนตรี
<u>พืชพรรณพฤกษา</u> ได้แก่ ดอกไม้ ใบไม้ ต้น	สี่เหลี่ยม วงรี		วิถีชีวิตของชาวบ้าน
มะพร้าว ผลปาล์ม			นามธรรม ลวดลายบุคคล
ผลทับทิม สับปะรด			และลวดลายประยุกต์

1.2 ด้านรูปแบบการถ่ายทอดลวดลายศิลปะบาติกประเทศกลุ่มเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แผ่นดินใหญ่หรืออินโดจีน มีการใช้ลวดลายเรขาคณิต วิถีชีวิต เรื่องราวการผสมผสานของสัตว์และพืช สัตว์ วรรณคดี พืชพรรณพฤกษา การผสมผสานระหว่างเรขาคณิตและพืชพรรณพฤกษา สัตว์ ศาสนาความเชื่อ สัตว์ในอุดมคติ มนุษย์ การผสมผสานของลวดลายเรขาคณิต การผสมผสานของลวดลายเรขาคณิตและธรรมชาติในรูปแบบเหมือนจริงและถ่ายทอดตามอุดมคติของศิลปิน รูปแบบลวดลายบาติกประเทศกลุ่มเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นสมุทร มีการใช้ลวดลายพืชพรรณพฤกษา ศาสนา ความเชื่อความศรัทธา การผสมผสานระหว่างสัตว์และพืชพรรณพฤกษา การผสมผสานระหว่างเรขาคณิตและพืชพรรณพฤกษา การผสมผสานระหว่างเรขาคณิตและสัตว์ วิถีชีวิต พิธีกรรม สัตว์ในอุดมคติ วรรณคดี นามธรรม ในรูปแบบเหมือนจริงและถ่ายทอดตามอุดมคติของศิลปิน

1.3 ด้านวัสดุอุปกรณ์และกระบวนการทำบาติก ประเทศกลุ่มเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แผ่นดินใหญ่หรืออินโดจีนพบว่าการใช้ผ้าฝ้าย ผ้าใยถั่ว ชีพี่ ผ้าไหม ปากกาเขียนเทียน บล็อกพิมพ์ลาย เขียนลวดลาย พิมพ์ลวดลาย ย้อมสี และระบายสี

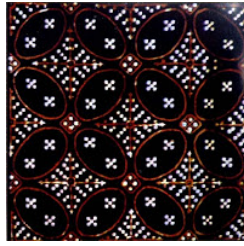
1.4 ด้านเทคนิคกระบวนการทำบาติก ประเทศกลุ่มเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นสมุทร มีการใช้ผ้าฝ้าย สีธรรมชาติ สีสังเคราะห์ ชีพี่ ปากกาเขียนเทียน บล็อกพิมพ์ลวดลายแบบโลหะ บล็อกพิมพ์แบบสกรีน เขียนลวดลาย พิมพ์ลวดลาย ย้อมสี พิมพ์สกรีน และระบายสี

1.5 ด้านสี การใช้สีในงานศิลปะบาติกของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กลุ่มแผ่นดินใหญ่หรืออินโดจีนพบว่าการใช้สีที่หลากหลาย ได้แก่ การใช้สีเดียว และใช้หลายสี ดังนี้ การใช้สีเดียว มีการย้อมไล่ระดับความเข้มของสี ตั้งแต่สีอ่อน สีกลาง สีเข้ม และสีที่ไม่อยู่ในวรรณะ คือ สีขาวและสีดำ ส่วนการใช้สีหลายสีแบบผสมผสานทั้งการย้อมสีและระบายสี กลุ่มสีที่พบคือ สีกลุ่มร้อน กลุ่มเย็น สีตรงข้าม สีโมโนโครม (สีเหลือง น้ำตาล) และสีกลมกลืน

สำหรับการใช้สีในงานศิลปะบาติกของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กลุ่มภาคพื้นสมุทรพบว่า มีการใช้สีแนวคลาสสิก สีส่วนใหญ่จะถูกลดค่าความสดของสีลง กลุ่มสีที่พบ คือ สีกลุ่มโมโนโครม สีตรงข้าม และสีกลมกลืน ซึ่งมีทั้งการใช้สีแบบสีเดียว และหลายสี เช่นเดียวกับประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กลุ่มแผ่นดินใหญ่หรืออินโดจีน

1.6 ด้านความหมายของลวดลาย ลวดลายบาติกอินโดนีเซียในอดีต สามารถจัดกลุ่มได้ 2 กลุ่ม ด้วยกัน คือ ลวดลายต้องห้ามสำหรับบุคคลทั่วไป และลวดลายที่บุคคลทั่วไปสามารถนำมาใช้ได้ ซึ่งลวดลายต้องห้าม มีดังต่อไปนี้

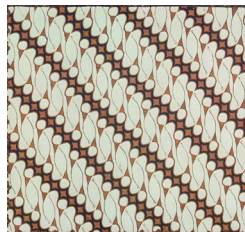
1. ลวดลาย Kawung มีถิ่นกำเนิดในชวากลาง จัดเป็นลวดลายที่เก่าแก่และคลาสสิก เป็นลวดลายพื้นเมืองที่รู้จักกันดีในชวา ถูกออกแบบมาจากผลไม้ตระกูลปาล์ม (ลูกจาก) ลวดลายประกอบด้วยแฉก 4 แฉก อาจอยู่ในรูปของวงรี หรือวงกลม ซึ่งการออกแบบนี้มีที่มาจากรูปตัดตามขวางของผลจาก ลวดลายนี้ถูกออกแบบโดยสุลต่านแห่งมาตาราม (Mataram) ในศตวรรษที่ 13 เป็นลวดลายที่ถูกสงวนไว้ใช้เฉพาะสำหรับพระราชวงศ์เท่านั้น ต่อมาสามารถใช้กับชุดตัวตลกและข้าราชการในเขตสุระกาทาร์ (Surakarta) ลวดลาย kawung ในชวาจะมีความเชื่อเกี่ยวกับจักรวาล เป็นศูนย์กลางของจักรวาล สัญลักษณ์ของความกล้าหาญและยุติธรรม

ภาพ 5 ลวดลาย Kawung

ที่มา : <http://batikdan.blogspot.com/2011/07/batik-kawung.html>

2. ลวดลาย Parang เป็นลวดลายที่ถูกออกแบบมาจากกริช ซึ่งเป็นอาวุธชนิดหนึ่งที่ใช้พกประจำตัวของผู้ชายสำหรับป้องกันตัวเอง มีความเชื่อว่ากริชจะมีอิทธิฤทธิ์สามารถปกป้องประชาชนและดินแดน หากสวมใส่เสื้อผ้าลายกริชจะช่วยให้ผู้สวมใส่มียูยืน สุขภาพดี ปราศจากรอยตำหนิต่างๆ

ภาพ 6 ลวดลาย Parang

ที่มา: Susan Mac Millan Arenberg , ม.ป.ป

3. ลวดลาย Parang Rusak ออกแบบโดยใช้ลักษณะของกริชที่มีการบิดงอ พัฒนามาจากลวดลาย Parang ลวดลายนี้ยังคงมีเรื่องความเชื่อที่เป็นสัญลักษณ์ของการทำลายความชั่ว ทำลายศัตรู ข้อจำกัดของลวดลาย คือ ใช้เฉพาะมกุฎราชกุมารและชายา ลักษณะลวดลายเป็นรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน ด้านในเป็นแถบหรือรัศมี ซึ่งหมายถึง พลังจากแสงอาทิตย์ และความสว่าง

4. ลวดลาย Semen เป็นลวดลายที่เกิดจากการผสมผสานของสัญลักษณ์ทางธรรมชาติ ที่เป็นเครื่องเคารพสักการะเพื่อความอุดมสมบูรณ์ เช่น ภูเขาศักดิ์สิทธิ์ เปรียบเหมือนที่สถิตของเทพเจ้า ศาลาหรือวัดเป็นสถานที่สำหรับการทำสมาธิ การแสดงความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นต้น ลวดลาย Semen ประกอบด้วยลายสัตว์ ซึ่งหมายถึงสัญลักษณ์ของโลก โดยเฉพาะลวดลายนก ครุฑ ทางความเชื่อหมายถึงบิดาของสรวงสวรรค์ มังกร หรือพญานาค หมายถึง มารดาของโลก ซึ่งลวดลายนี้เป็นลวดลายที่ใช้สำหรับราชวงศ์ชั้นสูงกับพระมหากษัตริย์ในด้านต่างๆ ดังนี้ ลายภูเขา หมายถึง มีความยุติธรรมดูแลประชาชนตามกฎหมาย ครุฑ หมายถึง กษัตริย์ต้องมีความเข้มแข็ง ลายนก หมายถึง พระมหากษัตริย์ต้องไม่ใช้อำนาจในทางที่ผิด วางตนเป็นกลางเสมอ มังกร หมายถึง พระมหากษัตริย์ต้องมีจิตใจไม่พยายาบท พร้อมจะให้อภัยผู้อื่นเสมอ เปลวไฟ หมายถึง อำนาจที่ยิ่งใหญ่ที่สามารถปกป้องประชาชนได้

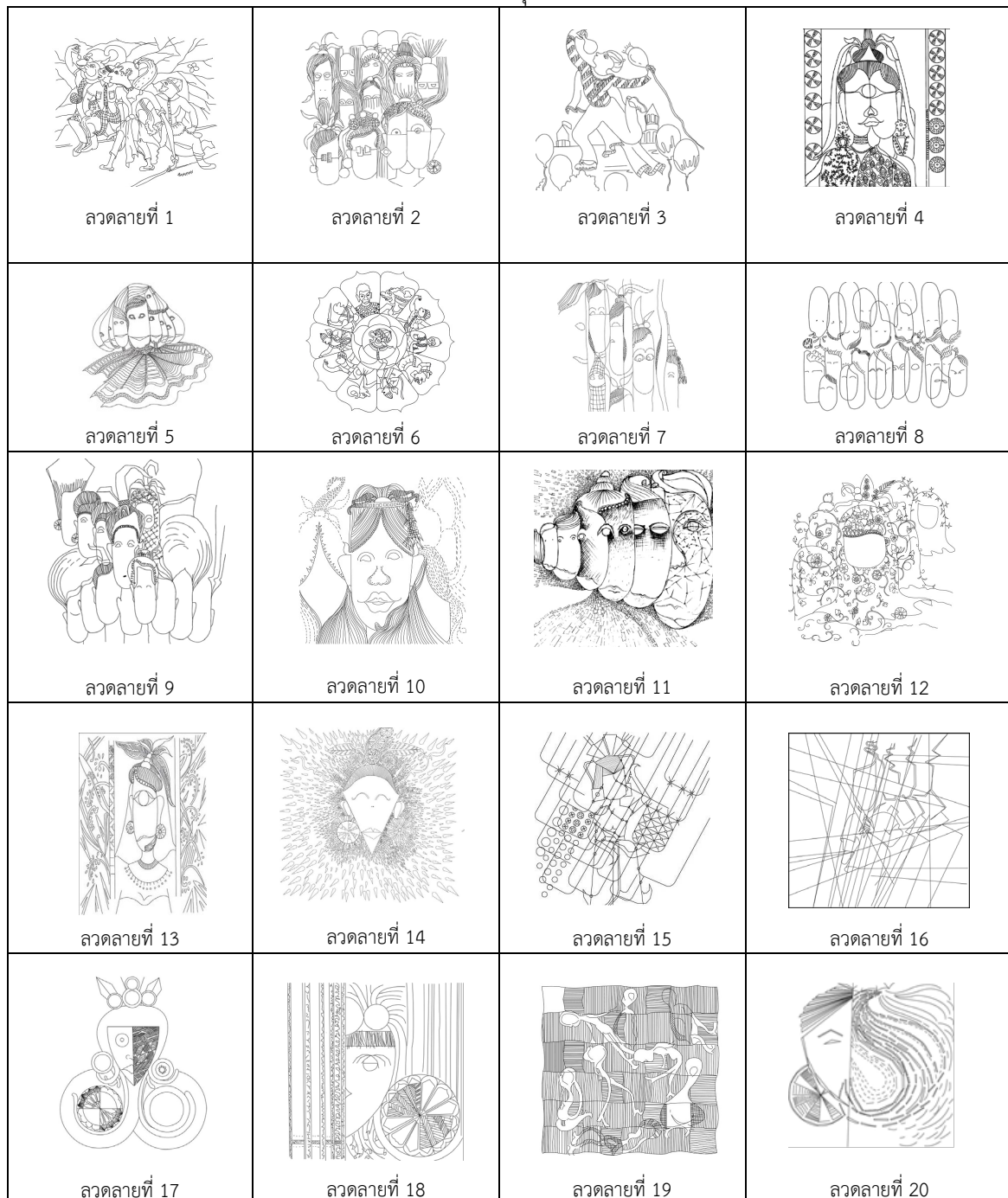
5. ลวดลาย Udan Liris หรือลายสายฝน ออกแบบโดยการผสมผสานของรูปทรงธรรมชาติมาจัดวางในลักษณะทแยง เปรียบเหมือนสายฝน ซึ่งหมายถึงสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ทางการเกษตร โดยได้รับแรงบันดาลใจมาจากฝน ลวดลายนี้แสดงให้เห็นถึงความกตัญญูที่ทำให้ทุกคนสามารถผ่านอุปสรรคต่าง ๆ ในชีวิตไปได้

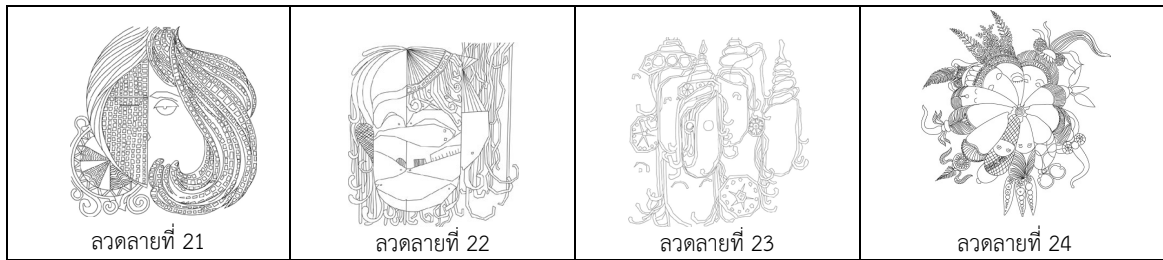
6. ลวดลาย Cemukiran เป็นลวดลายที่คล้ายรัศมีของดวงอาทิตย์หรือเปลวไฟ นิยมใช้เป็นลายขอบทั้ง 4 ด้าน ส่วนกลางเป็นรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนไม่แสดงลวดลาย ลวดลายนี้สุดด้านใช้ในการบูชาพระศิวะตามความเชื่อของฮินดู แสดงให้เห็นถึงพลังของผู้สวมใส่หรือเจ้าของผืนผ้า

7. ลวดลาย Sawat หรือ Lar เป็นลวดลายสัตว์ปีกที่มีขนาดใหญ่ เช่น ครุฑ หรือนก ซึ่งตามตำนาน ครุฑเป็นสิ่งมีชีวิตที่เหมือนนก มีร่างกายและเท้าเป็นมนุษย์ เป็นพาหนะของพระศิวะ ตามความเชื่อลวดลายนี้จึงเป็นสัญลักษณ์ของผู้มีอำนาจสูงสุด ผู้ที่สวมใส่จะได้รับการคุ้มครอง

8. ลวดลาย Alasasan หมายถึง ไม้บริสุทธ์ เป็นสัญลักษณ์ของป่าดงดิบ ลวดลายนี้มีลักษณะคล้ายกับลาย Semen ในลวดลายประกอบด้วยต้นไม้ สัตว์ ฝูงชน ตลอดจนพรรณพฤกษาต่างๆ มีความเชื่อทางด้านการเพาะปลูก การเก็บเกี่ยว และส่งเสริมให้มีการผลิต ลวดลายนี้ใช้เฉพาะสุลต่านสวมใส่เพื่อประกอบพิธีกรรม (นันทา โรจนะอุดมศาสตร์, 2557, น. 13-14)

2. **สังเคราะห์และสร้างสรรค์ศิลปะบาติก** ลวดลายจากตัวอย่างผลงานศิลปะบาติก ที่ปรากฏทั้ง 10 ประเทศ นำมาสังเคราะห์และกำหนดแนวคิด คือ นำแนวเรื่องในอุดมคติจากตัวละครในวรรณคดีรามายณะ ซึ่งเป็นมหากาพย์ของชาวอาเซียน มาใช้ในการสร้างสรรค์ผลงาน ประกอบด้วย ตัวละครโขนของประเทศไทย รามาชัตตของเทศพม่า ละครโขนของประเทศกัมพูชา พระลักษมณ์ของเทศลาว โดยนำรูปร่างของเมล็ดข้าวมาใช้ในการออกแบบภาพร่างในแนวอุดมคติ ซึ่งประชาชนในอาเซียนบริโภคข้าวเป็นอาหารหลัก นอกจากนี้ข้าวยังเป็นสัญลักษณ์ที่บ่งบอกถึงความใฝ่ฝันของบรรดาผู้ก่อตั้งอาเซียน ให้ประเทศทั้งหมดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ผูกพันกันอย่างมีมิตรภาพและเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน (uasean, 2556) ในการออกแบบได้กำหนดตัวละครที่นำไปใช้ในการออกแบบ ได้แก่ หนุมาน นางสีดา นางอัปสร ดังลวดลายที่ 1-24

ภาพ 7 ภาพร่างที่ใช้ในการทดลองและการสร้างสรรค์ผลงาน

จากการออกแบบภาพร่างได้นำมาคัดเลือกภาพสำหรับการทดลองและการสร้างสรรค์ผลงาน โดยเลือกเพียง 1 ประเภท คือ ลวดลายนางอัปสร ดังลวดลายที่ 5, 11, 14, 17, 18 และ 21 ตามลำดับ

3. การทดลอง มีกระบวนการทดลอง 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านเนื้อหาเรื่องราว ด้านรูปแบบลวดลาย ด้านวัสดุอุปกรณ์ ด้านเทคนิคกระบวนการ และด้านสีและสาร ซึ่งผลการทดลองมีดังนี้

1. ด้านเนื้อหาเรื่องราว ตัวละครในเรื่องรามายณะซึ่งเป็นมหากาพย์ของชาวอาเซียน ได้แก่ หนุมาน นางสีดา และนางอัปสร
2. รูปแบบลวดลาย ใช้วิธีการถ่ายทอดรูปแบบการเพิ่ม ลดตัดทอน และใส่ความคิดจินตนาการของผู้วิจัย
3. ด้านวัสดุและอุปกรณ์ วัสดุที่ใช้ในการทดลองสร้างสรรค์ผลงานประกอบด้วยผ้าฝ้าย ผ้าไหมฟูจิ ผ้าสาธิต ผ้าลูกไม้ปักลวดลาย ผ้าไหม ผ้าไหมจีน หนังวัว แผ่นอะคริลิก เฟรมผ้าใบ และกระดาษสา
4. ด้านเทคนิคกระบวนการ ใช้วิธีการเขียนลายด้วยฟู่กันและจันทัง การเพ้นท์ การย้อม การมัด การวาด การระบายด้วยสีบาติก และการวาดด้วยปากกาเขียนผ้า
5. ด้านสีและสาร ใช้สีบาติก สีจากธรรมชาติ (สีจากเปลือกลูกจาก สีจากขมิ้น สีจากแก่นฝาง สีจากปูนกินกับหมาก) และน้ำส้มสายชู

4. การสร้างสรรค์ ในการสร้างสรรค์ผลงาน ผู้วิจัยเลือกใช้เรื่องราวเกี่ยวกับตัวละครในเรื่องรามายณะ การถ่ายทอดรูปแบบโดยใช้รูปร่างของเมล็ดข้าวมาออกแบบนางอัปสร ใช้วิธีการเพิ่มลด ตัดทอน และใส่ความคิดจินตนาการลงไปในลวดลาย เลือกใช้ผ้าลูกไม้ปักลวดลาย เขียนลวดลายด้วยฟู่กันและจันทัง และใช้เทคนิคการผสมผสานระหว่างการย้อม (ด้วยสีจากธรรมชาติ และย้อมทับด้วยสีไดลอนชนิดย้อมเย็น) การระบายด้วยสีบาติก และการวาดลวดลายเส้นเพื่อแสดงรายละเอียดด้วยปากกาเขียนผ้า ได้ผลงานการสร้างสรรค์ ดังนี้

ผลงานที่ 1

ชื่อผลงาน : นางอัปสร 10 ชาติ
เทคนิค : ย้อมสี วาดลวดลายด้วยเทียน ย้อมด้วยสีไดลอน และวาดลวดลายเพื่อแสดงรายละเอียดของภาพเส้นด้วยปากกาสำหรับเขียนผ้า

ผลงานที่ 2

ชื่อผลงาน : นางอัปสร 2019
เทคนิค : ย้อมสี วาดลวดลายด้วยเทียน ย้อมด้วยสีไดลอน เขียนลวดลายด้วยจันทัง ระบายด้วยสีบาติก และวาดลวดลายเส้นด้วยปากกาสำหรับเขียนผ้า

ผลงานที่ 3

ชื่อผลงาน : นางอัปสร 2 หน้า

เทคนิค : ย้อมสี วาดลวดลายเขียนด้วยพู่กัน ย้อมด้วยสีไดโกลอน และวาดลวดลายเพื่อแสดงรายละเอียดของภาพ เส้นด้วยปากกาสำหรับเขียนผ้า

ผลงานที่ 4

ชื่อผลงาน : นางอัปสร 2 ยุค

เทคนิค : วาดลวดลายเขียนด้วยพู่กัน ย้อมด้วยสีไดโกลอน เขียนลวดลายด้วยจันทน์ ระบายด้วยสีบาติก และและวาดลวดลายเส้นด้วยปากกาสำหรับเขียนผ้า

ผลงานที่ 5

ชื่อผลงาน : นางอัปสรอาเซียน

เทคนิค : วาดลวดลายเขียนด้วยพู่กัน ย้อมด้วยสีไดโกลอน เขียนลวดลายเขียนด้วยจันทน์ ระบายด้วยสีบาติก และและวาดลวดลายเส้นด้วยปากกาสำหรับเขียนผ้า

ผลงานที่ 6

ชื่อผลงาน : นางอัปสรอินโดจีน

เทคนิค : วาดลวดลายเขียนด้วยพู่กัน ย้อมด้วยสีไดโกลอน เขียนลวดลายเขียนด้วยจันทน์ ระบายด้วยสีบาติก และและวาดลวดลายเส้นด้วยปากกาสำหรับเขียนผ้า

ภาพ 8 ผลงานการสร้างสรรค์

สรุปผลและการอภิปรายผล

ผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่าจากการวิเคราะห์ลวดลายบาติกจากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 10 ประเทศ สรุปได้ดังนี้

ด้านลวดลาย ที่พบมากที่สุด คือ ลวดลายที่ออกแบบมาจากพรรณพฤกษา (ดอกไม้ ใบไม้) และลวดลายจากการผสมผสานระหว่างพรรณพฤกษาและเรขาคณิต พบ 7 ประเทศ รองลงมาคือ ลวดลายเรขาคณิต พบ 5 ประเทศ ลวดลายเกี่ยวกับวิถีชีวิต พบ 4 ประเทศ ลวดลายเกี่ยวกับความเชื่อ ความศรัทธา และลายสัตว์ พบ 3 ประเทศ ลวดลายที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ลวดลายการผสมผสานระหว่างลวดลายสัตว์และพรรณพฤกษา ลวดลายสัตว์ในอุดมคติ ลวดลายเกี่ยวกับวรรณคดี ลวดลายผสมผสานระหว่างลวดลายเรขาคณิตและสัตว์ พบ 2 ประเทศ ส่วนลวดลายที่พบน้อยที่สุด คือ ลวดลายในอุดมคติ ลวดลายนามธรรม ลวดลายการผสมผสานระหว่างลวดลายสัตว์และพืช และลวดลายเกี่ยวกับมนุษย์ พบอย่างละ 1 ประเทศ

รูปแบบของลวดลาย พบ 3 กลุ่ม ดังนี้

1. ลวดลายเหมือนจริง มี 3 ประเทศ คือ อินโดนีเซีย มาเลเซีย และไทย
2. ลวดลายในอุดมคติ มีทั้ง 10 ประเทศ
3. ลวดลายแบบนามธรรม มี 3 ประเทศ คือ อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ และไทย

ด้านวัสดุ พบว่าทุกประเทศมีการสร้างสรรค์ผลงานโดยใช้ผ้าฝ้ายและขี้ผึ้งเป็นหลัก ส่วนการใช้วัสดุอื่นๆ พบว่า ลาวและเวียดนามมีการใช้ผ้าใยกล้วย ส่วนไทยมีการใช้ผ้าไหมในผลงานบาติก ด้านอุปกรณ์ พบว่าทั้ง 10 ประเทศมีการใช้จันทิงหรือปากกาเขียนเทียนในการวาดลวดลายเป็นหลัก ส่วนประเทศที่มีการใช้บล็อกสำหรับพิมพ์ลวดลายด้วยเทียน ได้แก่ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ลาว ไทย สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ และเวียดนาม

ด้านกระบวนการ พบว่าทั้ง 10 ประเทศ ใช้วิธีการย้อมสีเป็นหลัก ส่วนวิธีการระบายสี พบในประเทศมาเลเซีย สิงคโปร์ พม่า ฟิลิปปินส์ และไทย เมื่อวิเคราะห์เชิงข้อมูลการจัดกลุ่มประเทศทั้ง 2 กลุ่ม พบว่าผลงานศิลปะบาติกใช้เทคนิคกระบวนการและลวดลายที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันเนื่องจากเชื้อชาติ ศาสนา การแพร่หลายทางวัฒนธรรมของศิลปะบาติกสู่ประเทศต่างๆ ในกลุ่มอาเซียน และความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมที่มีมายาวนาน ตลอดจนสภาพภูมิอากาศ ภูมิประเทศ ที่มีประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกันมายาวนาน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของชินกมล ปัญญา (2559, 50) ที่ศึกษาวัฒนธรรมด้านอาหารอาเซียนเพื่อประชาสัมพันธ์และวัฒนธรรมอาเซียน พบว่า อาหารอาเซียนทั้ง 10 ประเทศล้วนมีวัฒนธรรมคล้ายคลึงกันเนื่องมาจากสภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ประวัติศาสตร์ที่มีความเกี่ยวข้องกันมาช้านาน มีการถ่ายทอดวัฒนธรรมกันตั้งแต่ยังไม่มีรัฐชาติ และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ (Rahayuningsih et al, 2019) ที่ศึกษาเกี่ยวกับสีย้อมธรรมชาติจากใบพืชสดและแห้งสำหรับผ้าบาติก พบว่าสีจากพืชต่างๆ ทั้งใบสดและใบแห้งมีความแตกต่างกัน สีที่ได้มีค่าความสว่างสูง และสีจากใบแห้งที่ใช้สารส้มเป็นสาร ยึดติด ทำให้สีของผ้าจะออกไปทางสีเหลืองและสีแดง จากข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำผลการศึกษา มาสังเคราะห์เพื่อออกแบบลวดลาย ทดลองสร้างสรรค์ โดยใช้ผ้าลูกไม้ปักลวดลาย ผสมผสานเทคนิคการวาดลวดลายด้วยฟูกันและจันทิงก่อนนำไปย้อมด้วยสีธรรมชาติ แล้วย้อมทับด้วยสีสังเคราะห์ ระบายด้วยสีบาติก และวาดลวดลายด้วยปากกาอีกครั้ง ผลที่ได้คือ ลักษณะของผลงานมีความแปลกใหม่แตกต่างไปจากงานศิลปะบาติกแบบที่เคยมีมา ลวดลายบนชิ้นงานจะมีลักษณะ 3 มิติ โดยปรากฏลวดลายของผ้าลูกไม้ซ้อนในลวดลายของชิ้นงานอย่างชัดเจน นอกจากนี้ยังปรากฏกลุ่มสีใหม่ คือ กลุ่มสีพาสเทลที่มีลักษณะอ่อนหวาน ไม่ฉูดฉาด สว่าง และดูสบายตา เหมาะสำหรับนำไปสร้างสรรค์ผลงานศิลปะบาติกได้อีกรูปแบบหนึ่ง

เอกสารอ้างอิง

10 ประเทศอาเซียน แผนที่ประเทศสมาชิกประชาคมอาเซียน. สืบค้น 20 มิถุนายน 2562, จาก

<https://sites.google.com/site/asean13223242/10-prathes-xaseiyn>

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (14 มิถุนายน 2562). การแสดงมหากาพย์ รามายณะอาเซียน. สืบค้น 27 มิถุนายน 2562, จาก

http://www.culture.go.th/culture_th/ewt_news.php?nid=4318&filename=index

กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ. (2556). ASEAN Mini Book. กรุงเทพฯ: กระทรวงการต่างประเทศ.

ชินกมล ปัญญา. (24 มีนาคม 2560). การศึกษาวัฒนธรรมอาหารอาเซียนเพื่อประชาสัมพันธ์และวัฒนธรรมอาเซียน, สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, สืบค้น 20 มิถุนายน 2562, จาก <https://www.tci-thaijo.org/index.php/jica/issue/view/4508>

ปิยะแสง จันทรวงศ์ไพศาล. (2558). ศิลปะอาเซียน (อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และบรูไน). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นันทา โรจนอุดมศาสตร์. (2557). บาติกอาเซียน. โครงการพัฒนาผลิตภัณฑ์สิ่งทอและเครื่องแต่งกายมุสลิมในจังหวัด ชายแดนภาคใต้ (ระยะที่ 2) เรื่องการพัฒนาผ้าผืน และผลิตภัณฑ์เครื่องแต่งกายมุสลิมด้วยเทคโนโลยีการตกแต่งสำเร็จสิ่งทอ. สถาบันพัฒนาอุตสาหกรรมสิ่งทอ. กรุงเทพฯ: โอ เอส พรีนติ้งเฮาส์.

มหานครอาเซียน (uAsean). (2556). เครื่องหมายอาเซียน สัญลักษณ์. สืบค้นเมื่อ 27 มิถุนายน 2562, จาก <http://www.uasean.com/kerobow01/20>

ยุพินศรี สายทอง. (2553). **ปาเต๊ะ : เทคนิคการออกแบบลวดลายบนสิ่งทอ**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

123RF. **Stock Photo - blue indigo dyed batik cloth made by Red Dao in Sapa Vietnam**. Retrieved on May 2, 2019, from [https://www.123rf.com/photo_27320668_blue-indigo-dyed-batik- Cloth-made-by-red-dao-in-sapa-vietnam.html](https://www.123rf.com/photo_27320668_blue-indigo-dyed-batik-Cloth-made-by-red-dao-in-sapa-vietnam.html)

Archive PL / Alamy Stock Photo. **Batik design, Hmong (Hmong Hoa) Vietnam Museum of Ethnology Hanoi**. Retrieved on July 4, 2017, from <https://www.alamy.com/stock-photo-batik-design-hmong-hmong-hoa-vietnam-museum-of-ethnology-hanoi-vietnam-170059941.html>

Art Malaysia. (19 October 2011). **Fatimah Chik**. Retrieved on August 25, 2018, from <https://www.artmalaysia.org/artist/detail/288/fatimah-chik>

Arensberg, S. M. (1978). **Javanese BATIKS**. Massachusetts: Museum of Fine Arts Boston

Aung, N. (28 July 2015). **Artist waxes lyrical about batik**. MyanmarTimes. Retrieved on June 2, 2019, from <https://www.mmtimes.com/lifestyle/15710-artist-waxes-lyrical-about-batik.html>

BATIK DAN. (2013). **Batik Kawung**. Retrieved on June 20, 2019, from <http://batikdan.blogspot.com/2011/07/batik-kawung.html>

Chuen, O. K. (December, 2013). **Abundant treasures in Penang Batik's Painting Museum**. Retrieved on June 20, 2019, from https://penangmonthly.com/article.aspx?pageid=5609&name=abundant_treasures_in_penang_batik_s_painting_museum

Galerie Belvedere Singapore. (2019). **Sarkasi**. Retrieved on May 30, 2019, from <https://www.galerie-belvedere.com/products/sarkasi-said-red-iii>

Graha Batik. **41 Macam Corak Motif Batik Vietnam Terbaru 2019**. Hmong – Vietnam Museum of Ethnology – Hanoi. Retrieved on June 2, 2019, from <https://grahabatik.com/motif-batik-vietnam/41-macam-corak-motif-batik-vietnam-terbaru-2019>

I AM A CHILD children in art history. (25 April 2012). **Chuah Thean Teng 1914 – 2008 Chinese-born Malaysian**. Retrieved on May 31, 2019, from <https://iamachild.wordpress.com/tag/chuah-thean-teng>

Lin, L. C. (1991). **Batik Creating an Identity**. Singapore: National Museum of Singapore.

Mutual Art. **Ismail Mat Hussin Malaysian 2481-2558**. Retrieved on August 25, 2018, from <https://www.mutualart.com/Artist/Ismail-Mat-Hussin/4E96DC02BD93673D>

Museum of Applied Art and Sciences. (3 December 1943). **Silk (Batik) Cambodia, French IndoChina. tie-dyed? Indonesian (LC)**. Retrieved on June 1, 2019, from <https://collection.maas.museum/object/240141>

- Nanyang Academy of Fine Arts. (2019). **Chieu Shuey Fook**. Retrieved on May 30, 2017, from <http://www.nafa.edu.sg/about-nafa/news/art-and-alchemy-chieu-shuey-fook>
- National Endowment of the Arts. Batik (2012). **HMONG EMBROIDER.G.ORG**. Retrieved on May 31, 2019, from <http://www.hmongembroidery.org/batik2.html>
- Othman, K. (1 June 2009). **The search for 'identity' in Brunei Batik**. Retrieved on April 9, 2015, from <http://diariseni.blogspot.com/2009/06/search-for-identity-in-brunei-batik.html>
- PENANG MONTHLY**. Retrieved on April 20, 2018, from https://penangmonthly.com/article.aspx?pageid=5609&name=abundant_treasures_in_penang_batiks_painting_museum
- Pieng, C. S. (n.d.) **A family by the beach**. Retrieved on June 2, 2019, from <https://www.mutualart.com/Artwork/A-FAMILY-BY-THE-BEACH/2E595FAEB0E82E9B>
- Pieng, C. S. (n.d.) **Three women bathing**. Retrieved on June 2, 2019, from <https://www.mutualart.com/Artwork/THREE-WOMEN-BATHING/6DCC5E3CDD49B390>
- Rahayuningsih, T., Rejeki, F. S., Wedowati, E. R. and Widhowati, D. (February 19, 2019). **Exploration source of natural dyes for batik from fresh and fallen leaves**. IOP Conference Series: Earth and Environmental Science. Retrieved on June 27, 2019, from <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1755-1315/230/1/012081>
- Singtel Art. **Batik1**. Retrieved on May 28, 2019, from <http://art.singtel.com/artwork/batik-1>
- Smend, R. and Harper, D. (2015). **BATIK Treditional Textiles of Indonesia**. Germany : TUTTLE Publishing
- Trip Advisor Angkor National Museum. Retrieved on May 28, 2019, from https://www.tripadvisor.com/LocationPhotoDirectLink-g297390-d1908787-i50555190-Angkor_National_Museum-Siem_Reap_Siem_Reap_Province.html
- U O B. Southeast Asia Gallery. (n.d.). **Morning. National Gallery Singapore**. Retrieved on October 13, 2017, from <https://www.nationalgallery.sg/artworks/artwork-detail/2014-00521/morning>
- Various Batik Patterns from Zamboanga, Davao and Cotabato. Retrieved on June 23, 2019, from <https://www.pinterest.com/pin/545217098611970956/?lp=true>.
- Wild Tussah. (26 November 2015). **Sustainable fashion with Black Hmong people in Vietnam**. Retrieved on June 2, 2019, from <https://wildtussah.com/sustainable-fashion-with-black-hmong-people-in-vietnam/>